

ZWIĄZEK BANKÓW POLSKICH

JERZY BAŃKA

WICEPREZES

Warszawa, 17 października 2018 r.

SEKRETARIAT Z-CY SZEFA KS

L. dz. .... **22. 10. 2018** .....

Data wpływu .....

Pan

Adam Podgórski

Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu RP
Sejm RP

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 25 września br. (znak: GMS-WP-173-247/18) zawierające prośbę o przedstawienie opinii o przedłożonym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej **Projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny** (druk sejmowy nr 2876; dalej: Projekt), Związek Banków Polskich zajmuje następujące stanowisko dotyczące proponowanych przepisów.

Projekt zakłada uchylenie art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego. Przepis ten zawiera wyjątek od generalnej zasady tzw. zakazu anatocyzmu, czyli naliczania odsetek od odsetek. Zasada ta została wyrażona w art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego, zgodnie z którym od zaległych odsetek można żądać odsetek za opóźnienie dopiero od chwili wytoczenia o nie powództwa, chyba że po powstaniu zaległości strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy. Uchylany wyjątek wskazuje, że powyższa zasada nie dotyczy pożyczek długoterminowych udzielanych przez instytucje kredytowe. Tym samym, Projekt przewiduje objęcie instytucji kredytowych zakazem anatocyzmu w kształcie określonym w art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego, tj. umożliwia im żądanie odsetek za opóźnienie jedynie od chwili wytoczenia o nie powództwa, a wcześniej – tylko w przypadku, gdy po powstaniu zaległości strony zgodziły się na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy.

Związek Banków Polskich ocenia Projekt negatywnie ze względu na jego przewidywane skutki. Wejście w życie proponowanych zmian wpłynie bowiem negatywnie na klientów instytucji kredytowych czego, niestety, nie dostrzeżono w uzasadnieniu Projektu. Sektor bankowy zwraca także uwagę na nieprawidłową ocenę przez Projektodawcę istoty uchylanego przepisu, której nie można sprowadzać do „nieuzasadnionego uprzywilejowania instytucji kredytowych”, a którą należy rozpatrywać w szerszym kontekście, przede wszystkim uwzględniając złożony charakter instytucji odsetek. Głębsza analiza obecnie obowiązującej regulacji art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego i jej funkcji wskazuje, iż motywy, które legły u podstaw propozycji jej uchYLENIA, są oparte na błędnych założeniach.

I.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że wprowadzony w art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego wyjątek, który umożliwia instytucjom kredytowym naliczanie odsetek za opóźnienie od zaległych odsetek, w żadnym wypadku nie może być określony jako „nieuzasadnione uprzywilejowanie instytucji kredytowych”. Taka konstatacja, zawarta w uzasadnieniu Projektu, wskazuje na całkowite niezrozumienie *ratio legis* uchylanego przepisu. Jego główna funkcja opiera się na **rozróżnieniu odsetek kapitałowych od odsetek za opóźnienie**. Odsetki za opóźnienie (art. 481 Kodeksu cywilnego) pełnią funkcję odszkodowawczą, ale też dyscyplinującą dłużnika. Odsetki kapitałowe (art. 359 Kodeksu cywilnego), natomiast, wyrażają cenę pieniądza w czasie i stanowią koszt udostępnienia kapitału najczęściej przez instytucję kredytową lub na jej rzecz. W przypadku umów kredytu odsetki kapitałowe stanowią *essentialia negoti*, czyli muszą być jednym z umówionych przez strony świadczeń. Zgodnie z art. 69 ust. 1 Prawa bankowego, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. W przypadku banków, które mają obowiązek dokładania szczególnej staranności w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa przechowywanych środków pieniężnych (art. 50 ust. 2 Prawa bankowego), instytucja odsetek kapitałowych zapewnia zwrot udostępnionego przez banki kapitału (który znajduje pokrycie m.in. w depozytach klientów) w wysokości uwzględniającej zmianę wartości pieniądza w czasie, co gwarantuje jego ochronę. Instytucja odsetek kapitałowych występuje standardowo również w przypadku rachunków bankowych (np. lokat terminowych).

W świetle powyższego, art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego stanowi odpowiedź na szczególny, opisany powyżej, charakter odsetek kapitałowych należnych instytucjom kredytowym, które udostępniają swoim klientom kapitał na podstawie pożyczek (kredytów) długoterminowych. W odróżnieniu od odsetek za opóźnienie, odsetki kapitałowe stanowią element pierwotnego zobowiązania stron umowy pożyczki (kredytu) i są płatne w z góry ustalonych terminach płatności. Zgodnie z art. 360 Kodeksu cywilnego, w braku odmiennego zastrzeżenia co do terminu płatności

odsetek są one płatne co roku z dołu, a jeżeli termin płatności sumy pieniężnej jest krótszy niż rok – jednocześnie z zapłatą tej sumy. Przepis ten, zgodnie z utrwalonymi poglądami doktryny¹, odnosi się do odsetek kapitałowych. Nie ma on natomiast zastosowania do odsetek za opóźnienie. Opóźnienie w zapłacie odsetek kapitałowych powstaje więc w ściśle określonym momencie, wynikającym z umowy stron lub ogólnych zasad prawa cywilnego.

W przypadku odsetek za opóźnienie, nie jest z góry znany moment wymagalności tych odsetek, po którym można byłoby uznać je za zaległe i doliczyć je do sumy należności głównej. Moment ten zależy od aktywności wierzyciela, ponieważ, według art. 455 Kodeksu cywilnego, jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Tym samym, bez aktywności wierzyciela nie można ustalić początku okresu, za który powinny zostać naliczone odsetki od zaległych odsetek. Powinien to być moment powstania zaległości, czyli moment wezwania do zapłaty odsetek za opóźnienie (art. 455 Kodeksu cywilnego). Regulacja art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego wzmacnia pozycję dłużnika, gdyż uzależnia możliwość skapitalizowania odsetek od podjęcia przez wierzyciela działania w sformalizowanej postaci, tj. w postaci wytoczenia powództwa, a nie jedynie od skierowania do dłużnika zwykłego wezwania do zapłaty. Eliminuje to potencjalne spory związane z kwestionowaniem przez dłużnika otrzymania wezwania do zapłaty odsetek zaległych, przez co pozwala w pewny sposób określić początek naliczania przez wierzyciela odsetek od odsetek.

Opisana powyżej funkcja art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego znajduje praktyczne zastosowanie jedynie w odniesieniu do kapitalizacji odsetek za opóźnienie. Jak już wyjaśniono, odsetki kapitałowe stają się zaległe w ściśle określonym momencie, niezależnym od działania wierzyciela. Dzięki temu dłużnik może, na podstawie umowy, samodzielnie i w sposób pewny ustalić moment, od którego rozpocznie się naliczanie odsetek od skapitalizowanych odsetek kapitałowych i w ten sposób określić wysokość swojego zobowiązania.

W tym miejscu wymaga raz jeszcze podkreślenia, że istotą pożyczek długoterminowych udzielanych przez instytucje kredytowe, objętych wyłączeniem zamieszczonym w art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego, jest właśnie pobieranie odsetek kapitałowych. W związku z tym, w świetle powyższych wyjaśnień, ustanowiony wobec nich wyjątek od zakazu anatocyzmu znajduje pełne uzasadnienie.

II.

Odrębnej analizy wymaga kwestia odsetek kapitałowych, co do których umowa przewiduje ich kapitalizację w określonym terminie, ale bez obowiązku ich zapłaty w tym terminie, a tylko w terminie późniejszym. Przepis art. 482 § 1 Kodeksu

---

¹ Gudowski Jacek (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, wyd. II, WKP 2018; Kidyba Andrzej (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania - część ogólna*, wyd. II; LEX 2014.

cywilnego literalnie dotyczy jedynie kapitalizacji odsetek zaległych, czyli takich, których termin płatności już upłynął, i – w określonych w nim przypadkach – zezwala na naliczenie od nich odsetek za opóźnienie. Jego treść należy odczytywać w ten sposób,

że nie obejmuje on swoim zakresem pobierania odsetek kapitałowych od skapitalizowanych, niezaległych odsetek kapitałowych. Wskazuje na to również umiejscowienie ww. przepisu tuż po regulacji art. 481 Kodeksu cywilnego, wprowadzającej instytucję odsetek za opóźnienie, a nie po art. 359 Kodeksu cywilnego, dotyczącym odsetek kapitałowych. Oznacza to, że strony, na zasadzie swobody umów, mogą przykładowo uzgodnić w umowie kredytu, że odsetki kapitałowe wraz z kapitałem będą spłacone na koniec okresu kredytowania, w konkretnej dacie, a do tego momentu będą one kapitalizowane w określonych w umowie terminach i poddawane dalszemu oprocentowaniu. Przy takim uregulowaniu umownym odsetki kapitalizowane nie będą zaległe, a obciążenie kolejnymi odsetkami nie będzie stanowiło obciążenia za opóźnienie, ponieważ termin płatności skapitalizowanych odsetek jeszcze nie nastąpi. Nie wystąpi tu zatem ani zaległość ani opóźnienie, a więc art. 482 § 1 nie znajdzie zastosowania. Przemawia to za uznaniem, że w ramach swobody umów taka konstrukcja jest dopuszczalna.

Trzeba dodać, że typowym stosunkiem prawnym, w którym występuje opisana wyżej konstrukcja naliczania odsetek kapitałowych, jest stosunek wynikający z umowy rachunku bankowego. W tego typu umowach (np. w umowach o prowadzenie rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej) jest ona praktycznie regułą. Kapitalizację odsetek kapitałowych przewiduje się w nich na moment zakończenia terminu lokaty, ale też nierzadko w określonych terminach w trakcie trwania lokaty. Takie rozwiązanie jest niewątpliwie atrakcyjne dla klientów banków, którzy gromadzą swoje środki w ramach lokaty, ponieważ pozwala zwiększyć kwotę zasilającego lokatę kapitału poddawaną oprocentowaniu. Podobnie jak w przypadku umów kredytu, także w ramach umów rachunku bankowego rozwiązanie to opiera się na zasadzie swobody umów.

Na tle przedstawionej wyżej konstrukcji kapitalizacji niezaległych odsetek kapitałowych, Związek Banków Polskich sygnalizuje, że, pomimo iż literalna wykładnia art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego, jak już zostało powiedziane, nie obejmuje tego mechanizmu, w orzecznictwie można spotkać stanowisko, zgodnie z którym mechanizm ten jest objęty tym przepisem, skąd wywodzony jest pogląd, że podstawę do jego stosowania przez instytucje kredytowe stanowi, nie tyle generalna zasada swobody umów, ile wyłączenie zawarte w art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego. W rezultacie, uchylenie tego ostatniego przepisu może doprowadzić do powstania wątpliwości, czy w jego braku instytucje kredytowe będą mogły w dalszym ciągu, w oparciu o podstawę umowną i zasadę swobody umów, pobierać odsetki od niezaległych odsetek kapitałowych. Trzeba podkreślić, że pozbawienie ich tej możliwości najprawdopodobniej spowoduje też pozbawienie podobnej możliwości klientów instytucji kredytowych w odniesieniu do rachunków bankowych.

III.

Dodatkowo, trzeba stwierdzić, że w projektowanym stanie prawnym wierzyciele będą zainteresowani szybkim wytoczeniem powództwa o zaległe odsetki, przez co nowelizacja spowoduje **radikalny wzrost liczby spraw sądowych**, co zwiększy, i tak już znaczne, obciążenie sądów, a tym samym doprowadzi do dalszego spowolnienia ich działania i wydłużenia czasu oczekiwania obywateli na rozstrzygnięcie ich spraw. Uchylenie art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego uniemożliwi instytucjom kredytowym w odniesieniu do udzielanych przez nie pożyczek długoterminowych naliczanie odsetek za opóźnienie od zaległych odsetek bez konieczności wytoczenia o nie powództwa lub uzyskania, już po powstaniu zaległości, zgody klienta na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy. Tym samym, proponowana zmiana zmusi instytucje kredytowe do wytaczania powództw o odsetki za opóźnienie od zaległych odsetek z tytułu pożyczek długoterminowych.

Z drugiej strony, **zgoda** klienta na doliczenie zaległych odsetek do dłużnej sumy, która stanowi przesłankę wyłączającą zakaz anatocyzmu wyrażony w art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego, **może być spowodowana chęcią uniknięcia wypowiedzenia umowy i wytoczenia powództwa przez wierzyciela**, skutkującego również kapitalizacją. Zatem, skutek w postaci kapitalizacji zaległych odsetek i tak będzie występował, a **zmiana polegająca na uchyleniu art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego nie przyniesie oczekiwanych rezultatów, tj. w żaden sposób nie polepszy sytuacji klientów instytucji kredytowych.**

Jednocześnie, trzeba zaznaczyć, że w praktyce w większości przypadków dochodzone przez instytucje kredytowe należności z tytułu pożyczek długoterminowych wraz z odsetkami są tym instytucjom słusznie należne, ponieważ znajdują swoją podstawę w zawartych z klientami umowach. Tym samym, również żądania obejmujące odsetki za opóźnienie w zapłacie należnych odsetek, w przypadku wytoczenia o nie powództwa, będą zasługiwały na uwzględnienie. Zatem, wprowadzenie wymogu wytoczenia takiego powództwa, w celu skapitalizowania zaległych odsetek, spowoduje jedynie **zbędne obciążenie klientów kosztami przegranego procesu sądowego, w tym kosztami zastępstwa procesowego (adwokackimi czy radcowskimi)**. Najczęściej powództwa tego typu będą bowiem uwzględniane. W konsekwencji – wbrew uzasadnieniu Projektu, które wskazuje, że obecna regulacja art. 482 § 2 Kodeksu cywilnego skutkuje wzrostem zadłużenia po stronie klientów instytucji kredytowych – należy stwierdzić, że regulacja ta chroni klientów przed ponoszeniem zbędnych kosztów procesu wymuszonego poprzez wymóg jego zainicjowania w myśl art. 482 § 1 Kodeksu cywilnego.

Zatem, Projekt nie tylko nie zapobiegnie kapitalizacji zaległych odsetek z tytułu pożyczek długoterminowych udzielanych przez instytucje kredytowe (instytucje te będą jedynie musiały spełnić warunek wytoczenia powództwa o odsetki za opóźnienie lub uzyskać zgodę klienta, która będzie wyrażana w obawie przed wypowiedzeniem umowy), ale dodatkowo narazi klientów na konieczność poniesienia

kosztów procesu, w którym instytucje kredytowe będą dochodzić swoich roszczeń. Wymaga zwrócenia uwagi, że do wszczęcia postępowania sądowego będzie dochodzić także w sytuacjach, gdy roszczenie instytucji kredytowej nie będzie kwestionowane przez klienta, ponieważ jedynym motywem jego przeprowadzenia będzie chęć spełnienia przesłanek kapitalizacji zaległych odsetek. W obecnym stanie prawnym, kapitalizacja ta następuje bez przeprowadzania procedury sądowej, co w większości przypadków nie jest przedmiotem sporów z klientami.

Ponadto, Związek Banków Polskich pragnie zauważyć, że wprowadzenie zamieszczonych w Projekcie zmian będzie też skutkowało przyjęciem przez instytucje kredytowe praktyki polegającej na stosowaniu **umownego podwyższenia oprocentowania pożyczki (kredytu) na wypadek powstania zaległości w spłacie kapitału**. Pozwoli to zabezpieczyć ich interesy w inny sposób aniżeli w drodze sądowego dochodzenia roszczeń o odsetki za opóźnienie w spłacie zaległych odsetek. Taki efekt nie został uwzględniony w uzasadnieniu Projektu i, jak należy sądzić, nie jest zamierzony przez Projektodawcę.

IV.

Niezależnie od powyższego, sektor bankowy z niepokojem zauważa, że **Projekt wpisuje się w aktualny trend pospiesznie przyjmowanych, kolejnych regulacji prawnych, które mają na celu wzmacnianie ochrony dłużników z pokrzywdzeniem wierzycieli, prowadząc do pogłębienia asymetrii praw tych podmiotów**. Nie można przy tym tracić z pola widzenia, iż odbywa się to na koszt uczciwych, wywiązujących się ze swoich zobowiązań obywateli, na których finalnie zostanie przerzucony ciężar nierzetelnej postawy dłużników nie dotrzymujących dobrowolnie zawartych umów. **Projekt jest więc kolejną regulacją, która wzmacnia postawy nieodpowiedzialności za długi oraz osłabia ogólną dyscyplinę płatniczą, co jest jednoznacznie szkodliwe dla całej gospodarki, państwa i wszystkich jego obywateli.**

V.

Sektor bankowy zwraca też uwagę na niejednoznaczne brzmienie art. 2 Projektu zawierającego **przepis przejściowy**. Stanowi on, że do odsetek należnych za okres kończący się przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe. Przepis ten można interpretować dwojako.

Po pierwsze, art. 2 Projektu można odczytywać w ten sposób, że okres odsetkowy, w trakcie którego wejdzie w życie projektowana ustawa ulegnie podziałowi na dwa podokresy – podokres do dnia wejścia w życie ustawy, w którym można będzie stosować anatocyzm na dotychczasowych zasadach, oraz podokres od dnia wejścia w życie ustawy, w którym anatocyzm będzie ograniczony zgodnie z Projektem. W takim wypadku w odniesieniu okresu odsetkowego, w trakcie którego wejdzie w życie projektowana ustawa, obowiązywać będą dwa reżimy odsetkowe.

Druga możliwość interpretacji art. 2 Projektu zakłada, że okres kończący się przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy będzie podlegał przepisom

dotychczasowym jako ostatni, a okres odsetkowy, w trakcie którego wejdzie w życie projektowana ustawa, będzie w całości objęty nowymi zasadami (tj. również w podokresie przypadającym przed dniem wejścia w życie ustawy). W praktyce oznaczałoby to, że do okresów odsetkowych sprzed dnia wejścia w życie ustawy, które zapadną po dniu jej wejścia w życie, będzie należało stosować nowe przepisy. Należałoby to uznać za nieprawidłowe, ze względu na naruszenie zasady *lex retro non agit*.

W związku z powyższym, w celu uniknięcia wszelkich wątpliwości co do treści normy wynikającej z art. 2 Projektu, Związek Banków Polskich proponuje rozważyć, odniesienie się w tym przepisie do daty zawarcia umowy (powstania stosunku prawnego). Zgodnie z taką propozycją, przepis ten mógłby otrzymać brzmienie:

„Art. 2. Do odsetek należnych z tytułu umów zawartych przed dniem wejścia w życie projektowanej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.”

VI.

Istotną z punktu widzenia sektora bankowego kwestią jest także wprowadzenie w Projekcie odpowiedniego *vacatio legis*. W tym celu konieczne jest przyjęcie zmiany polegającej na wydłużeniu tego okresu. Obecnie Projekt zakłada wejście w życie nowelizacji po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia ustawy. Ze względu na konieczność wprowadzenia przez banki zmian dostosowawczych w systemach informatycznych, niezbędne jest wydłużenie *vacatio legis* minimalnie do 3 miesięcy. W związku z tym proponuje się nadanie art. 3 Projektu następującego brzmienia:

„Art. 3. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.”

Podsumowując, zwracam się z uprzejmą prośbą o poddanie powyższego stanowiska sektora bankowego pod obrady właściwej komisji sejmowej – licząc na jego uwzględnienie. Związek Banków Polskich sygnalizuje, w szczególności, konieczność uwzględnienia w trakcie prac parlamentarnych dotyczących Projektu wszelkich skutków proponowanej regulacji, tj. również tych niekorzystnych dla klientów instytucji finansowych.

Z wyrazami szacunku
Jerzy Baciła.